

DIN ISTORICUL GENITIV-DATIVULUI SINGULAR AL SUBSTANTIVULUI NEA. CONTRIBUȚII ETIMOLOGICE ȘI MORFOLOGICE

1. PRELIMINARII

În cei din urmă ani, în lingvistica românească, dar nu numai, se poate observa o re poziționare a lingviștilor înspre cercetarea diacronică, după ce, la finele secolului al XX-lea și la începutul celui de-al XXI-lea, aceștia au priorizat abordările sincrone (inclusiv diatopice).

Schimbarea de perspectivă sesizată, firească întrucâtva, dar și ciclică, a determinat nu numai îndreptarea atenției specialiștilor către noi surse, ci și adaptarea la orientările interpretative recente, de un real folos pentru explicarea unor fapte de limbă mai puțin clare.

Cu acest studiu, ne înscriem și noi în această direcție investigativă, propunându-ne să discutăm pe marginea formei de GD sg. a substantivului românesc *nea*, moștenit din latină. Interesul pentru această formă nominală particulară se justifică prin faptul că atât autorii principalelor dicționare românești ori romanice (fie acestea explicative ori etimologice), cât și gramaticienii (diacroniști sau sincroniști) nu au avut-o în vedere decât tangențial.

2. PERSPECTIVA ETIMOLOGICĂ

Din punct de vedere etimologic, substantivul *nea* (var. *neauă*) nu ridică probleme. Avem a face în mod cert cu un cuvânt ce face parte din vechiul fond lexical latinesc (Pușcariu 1976, p. 214–215), fiind prezent în toate cele patru dialecte românești (dacorom. *nea/neauă*, arom. *neaă*, *neuri*; meglenorom. *neăuă/neăuă*; istrom. *ne*, *nevr/neă/neauă*, *nevure*) și atestat în celelalte limbi romanice (lat. REW 5936, PEW 1160, Delorme 2011–2020 în DÉRom s.v.).

Înainte însă de a intra în miezul problemei, considerăm că este necesar să facem câteva mențiuni privitoare la repartitia dialectală a acestui cuvânt și a sinonimelor sale la nord de Dunăre, cu scopul de a ilustra unitatea de limbă a românilor de la nord și, de ce nu, de la sud de Dunăre. Sextil Pușcariu consideră că, pentru acest aspect, instructivă

„e harta nr. 18, pe care e însemnată repartitia cuvintelor *nea*, *zăpadă* și *omăt*¹. Transilvania de miazăzi are *zăpadă*, ca Muntenia; Transilvania de miazănoapte

¹ Înlocuirea lui *nea* cu *zăpadă* sau *omăt* trebuie pusă pe seama anemiei sonice și a sterilității, a neputinței „de a produce o familie numeroasă de derivate, din care să se poată extrage o tulpină, ca purtătoare a ideii, prin care cuvântul să se fixeze în memorie” (Pușcariu 1976, p. 196).

omăt, ca Moldova (cu Bucovina și Basarabia); Transilvania de Apus are *nea*, ca Banatul și Crișana²; [de unde rezultă] că munții n-au împiedicat pe români să comunice unii cu alții, deși pe crestele lor înalte trecea granița care despărțea în curs de veacuri pe transilvăneni de munteni, moldoveni, bănățeni și ungureni” (Pușcariu 1976, p. 214)³.

Autorii dicționarelor etimologice sau cele generale consultate au propus mai multe etimoane latinești: fie lat. NIX, NIVIS (TDRG s.v., Cihac s.v., DLR s.v., MDA s.v.), fie lat. NIX, NIVEM (CDDE 1211, PEW 1160, REW 5936), fie lat. NIVEM (CADE s.v., DER 5647, DEXI s.v.).

O mențiune specială trebuie făcută pentru SDLR s.v., unde, la intrarea *nea*, *neauă*, sunt sugerate mai multe etimoane, respectiv lat. NIX și lat. pop. NIVIS, gen. NIVIS, însoțite de informații privitoare la alte limbi romanice (it. port. *neve*, prov. cat. *neu*, vfr. *neif*, *noif*, fr. *neige* d. *neiger*, sp. *nieve*).

De asemenea, în CDDE 1211, se fac referiri atât la celelalte dialecte românești: istrorom. *ne*, meglenorom. *neŭă*, arom. *neao*, cât și la alți descendenți romanici – vegl. *naj*, retrom. *naiv*, it. *neve*, sard. log. *nie*, vfr. *neif*, lion. sav. *ne*, elv. *naj*, prov. cat. *neu*, sp. *nieve*, port. *neve* – ori la alte derivate românești, latinești sau romanice: † *a se neaoșă* < * adj. *ne(u)os* < lat. **nivosus* > it. *nevoso*, sard. log. *niosu*, cat. *nevos*, sp. port. *nevoso*; *a se înneua* ‘se couvrir de neige’; comp. *nivatus*; sard. log. *niare*, prov. cat. *nevar*.

În latină, NIX, NIVIS cunoștea un sens propriu ‘zăpadă’ (*nives duratae gelu* ‘zăpezile întărite de ger’ HOR., *nives solutae* ‘zăpezi topite’ OV.) și un sens figurat ‘culoare albă’ (*capitis nives* ‘părul alb’, ~ *eboris* ‘albul fildeșului’ APUL.) (DL-R s.v.)⁴. De asemenea, în unele cazuri, avea și semnificația ‘țări reci, Nordul’ (DILF s.v.).

În perspectivă romanică, sunt de reținut și alte forme primare ce figurează în REW 5936, respectiv vegl. *nai*, it. *neve*, log. *nie*, engad. *naif*, friul. *nef*, vfr. *noif*, elv. *nai*, prov. cat. *néu*, port. *neve*, sen. pistoj. *nieve*, ampezz. *ñeve*, gasc. *ñeu*, sp. *nieve*⁵.

² Sextil Pușcariu susține că „elementele latine se păstrează mai des în regiunile vestice ale teritoriului dacoromân, unde romanitatea fusese mai intensă” (1976, p. 346).

³ Informații complementare privitoare la răspândirea cuvântului *nea* și a sinonimelor sale în teritoriile românești se mai găsesc la Pușcariu (1936, p. 15–16; vezi și h. 3) și la Petrovici (1943, p. 273–275).

⁴ În DELL s.v., nu sunt oferite detalii de ordin etimologic, ci doar câteva date sumare („*nix*, *nivis* (ī) f: neige. – Ancien, usuel. Panroman. M. L. 5934”).

⁵ A se vedea și cele două tipuri etimologice propuse de către Delorme 2011–2020 în DÉRom (s.v.) pentru limbile romanice: cel original */**niβ-e**/ (sard. *nive*, dacorom. occid. *nea/neauă*, istrorom. *ne*, meglenorom. *neŭă*, *neŭă*, arom. *neauă*, dalm. *nai*, istriot. *nio*, it. *neve*, friul. *nēf*, romanch. *naiv/neiv*, oïl. occid. *noif*, frprov. *nei*) și cel cu atracție paronimică */**neβ-e**/ (dalm. *niav*, it. dial. *nieve*, occit. *neu*, gasc. *neu*, cat. *neu*, sp. *nieve*, ast. *nieve*, gal. *neve*, port. *neve*), ultimul întâlnit mai ales în România occidentală: „Les deux types se chevauchent dans la majeure partie de l’Italie (itsept. itentr. itméd.) et en dalmate. Ce que l’on sait de la phylogénèse romane incite à postuler l’antériorité du type I. sur le type II. (absent du sarde et du roumain), qui n’aura pas été innové avant

Acestora li se adaugă alte informații „recuperate” din unele lucrări lexicografice de referință ale limbilor romanice, necesare cercetării noastre: DELP s.v.: *neve* do lat. NĪVE- ‘neve; fig. brancura’ (séc. XIII); *nevar* (séc. XIV), *nevada* e *nevasca* (séc. XIX), *neveira* (1813), *neviscar* (séc. XIX) | *niveo* do lat. NĪVĒU- ‘de neve, nivoso, branco como a neve’; [...] *nivoso* do lat. NIVŌSU- ‘abundante em neve, cheio de neve que traz neve...’; LTF s.v.: *nèu*, *néu* (g.), *niéu* (toul.) *nièu* (for.), *nèvo*, *nèbo* (perig.), *nèvio* (lim.), *nèi*, *nèio* (d.), *nèjo* (bord.) < NIX, NIVIS etc.; FEW: vfr. *neif* ‘neige’, *nef*, *neus*, fr.med. *noief*, *noif* [...]; vprov. *nevenc* adj. ‘couvert de neige’, *nevenc* (Nice) ‘verglas’, Lescun *neßeskeyá* ‘neiger peu et par moments’, Bearn. *nebiscosus* ‘neigeux’ [...] bearn. *nebalhe* ‘neige qui tombe en petite quantité’ [...]; Mirepoix *nébas* ‘épaisse couche de neige’ [...] Campan *nebe* ‘endroit rempli de neige’; [...] Arrens *nébèra* ‘névé’ < lat. NIX (NIVIS, NIVEM); DEIG: *néve* < lat. NĪVE(M); der. *nevare*, *nevicare* etc.; it. *nevicare* (var. *nevicare*) < lat. *NĪVICĀRE fréq. di NĪVĒRE; DHLF: *neiger* v. est issu (1165) d’un latin tardif *NIVICARE, forme fréquentative du bas latin NIVERE, attesté au IVe s. à la forme impersonnelle NIVIT ‘il neige’, puis au VIe s. à la forme impersonnelle et au sens figuré ‘devenir blanche comme neige’. Ce verbe est dérivé de NIX, NIVIS ‘neige’, qui contient une racine indoeuropéenne *NIGWH- ou *SNIGWH- ‘neige’ (on retrouve la forme en *sn-*, dans l’anglais *snow*). La création de *NIVICARE à côté du verbe classique NINGUERE, forme a infixe nasal, est due au fait que le rapport entre ce dernier et le nom NIX, NIVIS n’était déjà plus perçu en latin. NIVERE est continué par le type *nevre* dans le domaine franco-provençal et sa variante *NIVARE par *never* dans quelques dialectes du domaine gallo-roman et dans le provençal *nevar*, ainsi que dans le catalan, l’espagnol, le portugais *nevar*.

2. PERSPECTIVA MORFOLOGICĂ

Aceste prime repere etimologice au avut rolul de a ne ajuta să înțelegem mai bine care ar putea fi forma de GD sg. a acestui substantiv moștenit din latină.

După cum se știe, o regulă importantă a gramaticii românești (GALR I 2008, p. 84) sugerează că avem de-a face, în general, în exprimarea sincretică a cazurilor (prin forme omonime), cu anumite constante. Dacă, la numele masculine și la cele neutre (*băiat*, *drum*), avem *omonimii nespecifice* (N = Ac = G = D), la cele feminine situația se prezintă diferit.

Avem, pe de o parte, așa-numitele *omonimii specifice* ale formelor flexionare de număr și de caz, respectiv (N = Ac) sg. (substantive precum *haină*, *vulpe*,

le 4e siècle (séparation du protoroman de Dacie à la fin du 3e siècle...), sous l’effet d’une fluctuation du phonème vocalique accentué imputable à l’attraction paronymique de */*neβol-a*/ s.f. « brouillard » [...], mais n’aura complètement évincé le type I. que dans le sud de la Gaule et dans la péninsule Ibérique. Le corrélat du latin écrit du type I., *nix*, -*vis* s.f. « id. », est connu durant toute l’Antiquité (dp. Plaute [*ca 254 – † 184], OLD). Quant au type II., le latin écrit de l’Antiquité n’en connaît pas de corrélat” (Delorme 2011–2020 în DÉRom s.v.).

cană etc.) și (G = D) sg. = (N = Ac = G = D) pl., iar, pe de altă parte, cele *nespecifice* (N = Ac = G = D) sg. = (N = Ac = G = D) pl. (substantive ca *educatoare* ori *miercuri* etc.).

Ținând cont de aceste particularități ale sistemului gramatical al limbii române, ne îndreptăm atenția înspre substantivul *nea* care este destul de greu de încadrat în cele două tipuri de omonime anterior precizate. Dată fiind cea de-a doua omonimie specifică, ar trebui să avem ca punct de plecare în aflarea formei de GD sg., forma de plural a substantivului *nea* pe care autorii principalelor noastre lucrări lexicografice evită de cele mai multe ori să o dea/să o menționeze sau se limitează la precizări neconcludente.

Astfel, în DLR s.v. este menționată forma de plural *nei* (considerată „neobișnuită”⁶; „Blagosloviți brumele și *neile*.” PS.1573-8: 260^v), care este doar amintită în DEXI s.v., iar, în SDRL s.v., se precizează că forma de plural este *nele* (analogică după modelul *mărgea, mărgele*).

Formei de plural *nei* din veacul al XVI-lea i se adaugă o alta, la rândul ei rară, dacă nu unică (atestată în 1874), notată într-o însemnare privitoare la un fenomen meteorologic (calamitate) de pe un text din perioada vechiului scris românesc care a circulat în zona Banat-Hunedoara și Crișana (*Evanghelie*⁷, Râmnic, 1746), unde substantivul în chestiune făcea/face arie (este vorba despre Lazuri, comuna Sohodol, Alba), și anume *negii* (ca realizare sintactică, atribut substantival genitival; GALR II 2008, p. 634):

„Pentru aducere aminte cum că, în anul 1874, mai luna, în două zile, într-o duminică dimineța au început a ninge cu vântul dinspre miazănoapte cum au fost mai puternică și au nins pe toată ziua duminică până la amiază cât au lipit pe frunza leamnelor, cât multe leamne s-au rupt de greomântul *negii*, mor vite gigerate de foame prin grajduri că *neaua* nu s-au dus de pe fața pământului de duminică dimineța până marți după amiază [...] dat în Lazuri, mai, 17 zile Ioan Czirt preot”; BCM, p. 130/1874).

În ce ne privește, considerăm că punctul de plecare în interpretarea formei de GD sg. atestate trebuie să fie căutat în declinarea substantivului *nix, nivis, nivem*, în latină (declinarea a III-a):

CAZ	SINGULAR	PLURAL
nominativ	nix	nivex
genitiv	nivis	nivium
dativ	nivi	nivibus
acuzativ	nivem	nives
ablativ	nive	nivibus
vocativ	nix	nives

⁶ Informația este preluată și în DFA s.v.

⁷ Mai multe informații despre acest text se găsesc în BRV II 2012, p. 88–92.

Declinarea latinească a lui *nix* și raportarea formei din română (*negii*) la aceasta ne îndreptățesc să propunem ca etimon forma latinească de G sg. *nivis* (presupusă în SDRL s.v., dar neexemplificată) – poate chiar cea de D sg. *nivi*⁸.

Este posibil ca, în latina vulgară, aceste două forme flexionare să fi trecut în unele regiuni din imperiu la **nibis*, respectiv **nibi* (cu betacism ca în multe cuvinte latinești: lat. *abante* > fr. *avant*, lat. *caballum* > it. *cavallo*, lat. *vervex* > lat. *berbec/-e* etc.)⁹, iar, ulterior, la **nigis*, respectiv **nigi*, care ar explica forma de genitiv din română. Cât despre evoluția celor doi *-i-* (accentuat și neaccentuat) la *-e-*, aceasta este cât se poate de firească (cf. lat. *SĪCĪLEM* > *secere*).

Totuși, nu ar trebui ignorată nici observația lui Väänänen care semnalează faptul că, la un moment dat, pot fi remarcate anumite treceri de la teme impari-silabice la teme parisilabice, printre care se numără și forma *nivis* folosită în loc de *nix* (Oribas.) (Väänänen 2006, p. 107), ceea ce ar însemna că, în latină, exista o formă de nominativ *nivis* omonimă cu cea de genitiv (așadar *nivis* > **nibis* > **nigis* > rom. **neage* (nominativ) și, apoi, forma normală de genitiv *negii*).

În perspectivă gramaticală, prezența unor forme de G moștenite nu e singulară, chiar dacă dominante rămân formele latinești de N sau de Ac. Tratatate și sintezele de istoria limbii române consemnează, de altfel, unele *resturi* din declinarea latinească: *marți* < lat. *martis (dies)* (Dimitrescu *et alii* 1978, p. 204, Rosetti 1986, p. 132), iar autorii studiilor de latină vulgară menționează și ei unele forme de G păstrate: *cuius*, *illius*, *illorum* sau *lūnae dies* > fr. *lundi* (Grandgent 1958, p. 61).

La rândul lui, Väänänen trimite la Ernout (1974¹⁰, p. 9), și afirmă că „d’autres cas, comme le génitif et l’accusatif, n’ont pas de valeur définie et précise, et ont des emplois incohérents, parfois contradictoires... Aussi dans le cours de l’évolution du latin se manifeste de plus en plus nette la tendance à préciser la valeur des cas à l’aide de prépositions ; dès lors, les cas deviennent de moins en moins importants et nécessaires.” (2006, p. 111).

Etimologia formelor de GD românești a fost totuși intens discutată, avansându-se ipoteza că, în română, avem a face cu o păstrare a GD latinesc (în special la declinarea I). În acest sens, Florica Dimitrescu consideră că „moștenirea din latină a genitiv-dativului este cea mai plauzibilă, deoarece există atât o corespondență semantică, cât și una din punct de vedere formal, deci pentru a o explica nu este necesar să apelăm nici la substrat și nici la o influență externă, în speță la influența slavă” (Dimitrescu 1974, p. 29).

⁸ Pentru unele discuții privitoare la reducerea sistemului cazual și la reorganizarea flexionară a genivului și a dativului, a se vedea Haadsma, Neuchelmans (1963, p. 46–49). Aceiași autori susțin că sunt cazuri în care „le roumain a conservé jusqu’à nos jours au féminin singulier les datifs *capre*, *vulpi*” (Haadsma, Neuchelmans 1963, p. 49).

⁹ Ne putem raporta, de altfel, și la sard. sept. *nébi*. În spaniola din Mexic, *ñēbē*.

¹⁰ Am actualizat trimiterea lui Väänänen la o ediție mai nouă a lui Ernout (1974).

Florica Dimitrescu *et alii* susțin, de asemenea, că „constituirea formelor unice de genitiv-dativ s-a efectuat sub influența dativului asupra genitivului, proces care a avut loc în latina dunăreană” (Dimitrescu *et alii* 1978, p. 80), iar I. Fischer constată că, în latină, pot fi observate unele cazuri în care „dativul servește la exprimarea posesiei, rol îndeplinit în mod obișnuit de genitiv: *suae matri* [dat.] *de uentre* ‘din pântecel mamei sale’ (Commodianus, sec. III sau mai târziu); de aici și alte funcții sunt preluate de dativ” (Fischer 1985, p. 86).

Aceeași opinie privitoare la concurența dintre genitiv-dativ și izbânda celui din urmă este împărtășită și de către autorii recentei lucrări *Istoria limbii române*: „Treptat, în condițiile suprapunerii formelor cazuale de genitiv și de dativ, are loc extinderea construcțiilor prepoziționale, analitice, menite să distingă mai clar valorile celor două cazuri” (ILR 2018, p. 384–385).

Trecerea lui *-b-* la *-g-* nu este o excepție în română, căci sunt și alte situații (*nēbulam* > **nehură* > **nehură* > rom. *negură*¹¹, *rūbum* > rom. *rug*, *ūber* > *uger*, la care se adaugă și transformarea lui *-v-* la *-g-*: *naevus* > *nevus* > *neg* – cfr. calab. *nieju*, *niegu*, it. *rogo*; cf. fr. *sauge* < lat. *salvia* ‘salvie’).

Particularitatea evolutivă în discuție este remarcată și de Alexandru Philippide care, realizând un istoric al consoanei bilabiale *b*, ține să precizeze că „*b* apare sporadic prefăcut în *g* (explozivă fonică velară). Exemple: *nebula* > *négură*; *rubus* > *rúg*; *uber* > *úger* (trecut la declinarea a II-a). Prefacerea lui *b* în *g* este foarte veche; de dinainte de căderea lui *b* intervocalic. Fenomenul are loc și în latina populară [...]. Cuvintele acestea putem zice că-s anterioare” (Philippide 2011, p. 361).

În dicționarul său (VSES s.v.), Alberto Varvaro menționează ca echivalente ale it. *nebbia* ‘ceață, negură’: sic. *négghia*, *negla* (< din lat. cult. *nebula*, atestat și sub forma *nevula*, sec. XV), *nígghiu*, *nígghia*, *niégghia*, unde se poate remarca o evidentă concordanță cu limba română în ceea ce privește evoluția lui *-b-* la *-g-* (probabil prin stadiul *v*; cf. der. *nebulúsu* > *nigghiúsu* ‘cețos, neguros’). Aceeași evoluție poate fi remarcată și în dialectele calabreze: *négliā*, *négghia*, *nígghia* (NDDC s.v.).

După cum am putut observa în coloanele dicționarilor etimologice ale limbilor romanice, formele cu *v* trecut la *b* sunt însemnate în structura descendenților romanici ai lat. *nix*, *nivis* și ai derivatelor de la aceștia (*nevesc* (Nice) ‘verglas’, Lescun *neßeskeyá* ‘neiger peu et par moments’, Bearn. *nebiscosus* ‘neigeux’ [...] bearn. *nebalhe*), ceea ce ne îndreptățește să considerăm ca firească trecerea lui *-v-* la *-b-* și în acest caz și, ulterior, la *-g-*.

Aceeași particularitate poate fi identificată și în spaniolă, Coromines precizând că „el cast., junto con el port., cat., oc. y muchos dialectos del it., hacen suponer que en latin vulgar existió una prononciation *NĒVE, debida quizá al influjo del. lat. NĒBŪLA ‘niebla’, otra característica del invierno, que en latín

¹¹ A se vedea, în acest sens, explicațiile lui Tache Papahagi (1943, p. 70) și D. Macrea (1974, p. 126). În albaneză, avem *njegull*, *mjégull* ‘ceață, negură, pâclă’ (Vătășescu 1997, p. 124).

vulgar se pronunțaba NĚVŮLA y debió de percibirse como un diminutivo de *NĚVE ‘nieve’ ” (BDELC s.v.).

Chiar dacă forma cazuală avută în vedere rămâne deocamdată singulară, ea ne ajută să înțelegem mai bine evoluția declinării cuvântului *nea*, ca mărturie a declinării latinești.

Forma/formele ipotetice de genitiv a/ale substantivului *nea* (*nea*, *nei*¹², **G neii*, respectiv *nea*, *nele*, *G*nelei* ori *neauă*, *G*neauăi*)¹³, dacă este/sunt sau va/vor fi semnalată/semnalate, trebuie să fie analogică/analogice (tipul *șa*, *șei*, *Gșei* sau, în cazul pluralului *nele*, după *stea*, *stele*; *măsea*, *măsele*), încadrându-se în evoluția sistemului limbii române (la plural, am avea **negilor*, *neilor*, *nelelor*, **neauălor*).

Fiind totuși o formă particulară de genitiv, în timp, a fost eliminată din arhitectura sistemică a limbii române, din cauze nu într-atât de bine cunoscute.

4. CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE

Reperarea formei *negii* în microtextul laic, consemnată pe filele unei cărți din veacul al XVII-lea, care a circulat și în a doua jumătate a celui de-al XIX-lea, aduce astfel puțină lumină în privința flexiunii unui cuvânt latinesc moștenit (*nea*). Până în prezent, evoluția acestuia nu a fost întru totul sau îndeajuns explicată, interpretarea noastră putând schimba puncte de vedere statornicite.

Așadar, analiza detaliată a formei de GD sg. ne ajută să înțelegem mult mai bine modul în care a evoluat sau a involuat un cuvânt moștenit din limba română, a cărui flexiune la cazurile oblice era și rămâne problematică, compensată însă prin întrebuintarea susținută a sinonimelor sale *zăpadă* și *omăt*, care nu au cunoscut, în schimb, dificultăți flexionare.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Izvoare

BCM = Maria Basarab, *Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara*, Deva, Acta Musei Devensis, 2001.

PS.1573-8 = ***, *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII, traduse din slavonește*. Edițiune critică de I.-A. Candrea, vol. I. *Introducerea (cu unsprezece planșe)* – II. *Textul și glosarele*, București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1916.

¹² A se vedea *supra* (§.2.) și formele de plural în -uri, prezente în dialectele sud-dunărene.

¹³ Cf. *rouăi*. Există pe alocuri și unele forme analitice (prep. + Ac) de G (*la nea*, *de la nea*). Haadsmă și Neuchelmans analizează trecerea de la sintetism la analitism din latina vulgară: le *génitif* a été remplacé notamment par *de* + *ablatif* ou *accusatif*, et aussi par le *datif*. [...] le *datif* était remplacé notamment par *ad* + *accusatif*. Dès l'ancien latin on trouve *utilis homini* à côté de *utilis ad eam rem* [...] Toutefois, le *datif* continuait à vivre, non seulement avec sa valeur usuelle, mais aussi – en Gaule et en Italie concurremment avec le *datif* analytique – en fonction de *génitif*, avec des noms de personne (sans cette restriction en Dacie) (1963, p. 47–48).

b) **Tratate, studii și articole**

- BRV = Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche (1508–1830)*, tom. II – fasc. I. 1717–1750, ediție anastatică, Iași, Editura Tipo Moldova, 2012[1905].
- Dimitrescu 1974 = Florica Dimitrescu, *Introducere în morfosintaxa istorică a limbii române*, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1974.
- Dimitrescu *et alii* 1978 = Florica Dimitrescu (coord.), *Istoria limbii române*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
- Ernout = A. Ernout, *Morphologie historique du latin*. Avec un Avant-propos par A. Meillet, 3e édition, revue et corrigée, Paris, Éditions Klincksieck, 1974[1914].
- Fischer 1985 = I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- GALR 2008 = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, tiraj nou, revizuit, vol. I. *Cuvântul* – II. *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008[2005].
- Grandgent 1958 = C. H. Grandgent, *Introducere în latina vulgară*, după ediția spaniolă a lui F. de B. Moll, în românește de Eugen Tănase, Cluj[-Napoca], Universitatea „Victor Babeș”, 1958.
- Haadsma, Neuchelmans 1963 = R. A. Haadsma, J. Nuchelmans, *Précis de latin vulgaire*, Groningen, J. B. Wolters, 1963.
- ILR 2018 = Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, vol. I, București, Editura Univers Enciclopedic, 2018.
- Macrea 1974 = D. Macrea, *Introducere în gramatica istorică a limbii române*, București, Tipografia Universității din București, 1974.
- Papahagi 1943 = Tache Papahagi, *Manual de fonetică romanică (română, italiană, franceză și spaniolă)*, București, Editura Casa Școalelor, 1943.
- Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Daco-slava*, în „Dacoromania”, X/II, 1943, p. 233–277.
- Philippide 2011 = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Ediție critică de G. Ivănescu, Carmen-Gabriela Pamfil și Luminița Botoșineanu, Iași, Editura Polirom, 2011.
- Pușcariu 1936 = Sextil Pușcariu, *Les enseignements de l'Atlas linguistique de la Roumanie*, în „Revue de Transylvanie”, III, 1936, nr. 1, p. 13–22.
- Pușcariu 1976 = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*. Prefață de G. Istrate. Note, Bibliografie de Ilie Dan, București, Editura Minerva, 1976[1940].
- Rosetti 1986 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986[1938–1946].
- Vătășescu 1997 = Cătălina Vătășescu, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu româna*, București, Institutul Român de Tracologie, 1997.
- Väänänen 2006 = Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, 3e édition, Paris, Éditions Klincksieck, 2006[1963].

c) **Dicționare**

- BDELC = Joan Cornomines, *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*, tercera edición muy revisada y mejorada, prólogo de José Antonio Pascual, Madrid, Editorial Gredos, 2011[1961].
- CADE = I.-Aurel Candrea, *Dicționar enciclopedic ilustrat*, partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*. Ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan, vol. I–II, București, Editura Saeculum I. O., 2010[1931].
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densușianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A–Putea)*. Ediție îngrijită și prefață de Gr. Brâncuș, Pitești, Editura Paralela 45, 2003[1907].
- Cihac = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M, Ludolphe St. Goar, 1870.
- DEIG = Tullio de Mauro, Marco Mancini, *Garzanti. I Grandi Dizionari. Etimologico*, 2000, Milano, Garzanti Linguistica – Divisione di UTET S.p.A., 2000.

- DELL = Alfred Ernout, Antoine Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, retraitage de la 4e édition, nouveau format, Paris, Éditions C. Klincksieck & Cie, 2001[1932]
- DELP = Machado, José Pedro, *Dicionário etimológico da lingua portuguesa*, vol. I. A–I – II. J–Z, 1ª edição, Lisboa, Editorial Confluência, 1959.
- DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă, de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum I. O., 2002[1954–1966].
- DÉRom = Éva Buchi, Wolfgang Schweickard (dir.) *Dictionnaire Étymologique Roman*, Nancy, ATILF, 2008-. Disponibil online: <http://www.atilf.fr/DERom> (consultat: 10 decembrie 2023).
- DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Editurile Arc & Gunivas, 2007.
- DFA = Cristina Florescu et alii, *Dicționarul fenomenelor atmosferice*, în idem (ed.), *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice (științific versus popular)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, p. 327–711.
- DHLF = Alain Rey (dir.), *Dictionnaire historique de la langue française*, réimpression mise à jour, tome 2. *F–Pr*, Paris, Dictionnaires Le Robert, 2006[1992].
- DILF = Félix Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris, Éditions Hachette, 1967[1934].
- DLR = Marius Sala, Gheorghe Mihăilă, Monica Busuioc (coord.), *Dicționarul limbii române*, ediție anastatică (DA–DLR), tomul X. *N–O*, București, Editura Academiei Române, 2010[1913–2010].
- DL-R = Gheorghe Guțu, *Dicționar latin-român*, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2023[1983].
- FEW = Walther von Wartburg, *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes*, vol. 7. *N–Pas*, Klopp, 1934. Disponibil online: <https://lecteur-few.atilf.fr/index.php/page/lire/e/118> (accesat: 15 noiembrie 2023).
- LTF = Frédéric Mistral, *Lou Tresor dóu Félibrige ou Dictionnaire provençal- français*, avec un supplément établi d’après les notes de Jules Ronjat, tom I. *A–F* – tome II. *G–Z*, Culture provençale et méridionale & Éditions Marcel Petit, Raphèle-lès-Arles, 1979[1878–1886].
- MDA = Ion Coteanu, Marius Sala, Ion Dănăilă (coord.), *Micul dicționar academic*. Cuvânt înainte de Eugen Simion, prefață de Marius Sala, ediția a II-a, vol. 2. *Mi–Z*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010[2003].
- NDDC = Gerhard Rohlfs, *Nuovo dizionario dialettale della Calabria*, settima ristampa, Ravenna, Longo Editore, 2010[1932–1939].
- PEW = Sextil, Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, zweite. unveränderte Auflage, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1975[1905].
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 7. unveränderte Auflage, Heidelberg, Universitätsverlag Winter, 2009[1911].
- SDRL = Augustin Scriban, *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme)*. Ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Oprișan, București, Editura Saeculum I. O., 2013[1939].
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band II. *D–O*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2003[1911].
- VSES = Alberto Varvaro, *Vocabolario storico-etimologico del siciliano*, vol. I. *A–M* – vol. II. *N–Z*, Strasbourg, Éditions de Linguistique et de Philologie, 2014[1986].

ON HISTORY OF THE GENITIVE-DATIVE SINGULAR OF THE NOUN NEA
'SNOW'. ETYMOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL CONTRIBUTIONS
(Abstract)

In his study, the author aims to discuss the singular genitive-dative case form of the inherited Latin noun *nea* 'snow'. The focus on this particular nominal form is justified because both the authors of the main Romanian or Romance dictionaries (whether explanatory or etymological) and linguists have either not considered it or have not provided acceptable interpretative solutions. The author will appeal to diachronic, Romance, etymological, and morphological linguistic facts to support an objective argumentation.

This approach intends to highlight new data that can clarify this investigative drawback in Romanian diachronic (and synchronic) grammar.

Cuvinte-cheie: *istoria limbii române, etimologie, morfologie, limbi romanice, limba latină.*

Keywords: *history of the Romanian language, etymology, morphology, Romance languages, Latin.*

*Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Str. Horea, 31
adichircu@hotmail.com*